



नेपालको पहिलो

कृषि

Nepal's First Agriculture Weekly

साप्ताहिक

● वर्ष ४ ● अङ्क २१ ● २०७२ पुस ५ गते आइतबार ● (Dec. 20, 2015 मूल्य रु.१०/-

कृषि विकास मन्त्रालयमा सहसचिवहरुको व्यापक फेरवदल

काठमाडौं । नया मन्त्री आएपछि मन्त्रालयमा नया कामको शुरुवात सुरुवाबाट हुने गरेको विगतलाई शिरोधार्य गर्दै कृषि मन्त्री हरिबोल प्रसाद गजुरेलले मन्त्रालय मातहतका सहसचिवलाई व्यापक फेरवदल गरेका छन् । मन्त्री गजुरेलको निर्देशनमा कृषि विकास मन्त्रालयका महाशाखा प्रमुख कार्यक्रम निर्देशकहरु एवं आयोजना प्रमुखहरुलाई सुरुवा गर्ने क्रमको पहिलो शुरुवात सम्पन्न भएको छ । आन्तरिक रुपमा गरिएको यो सुरुवालाई कृषि विकास मन्त्रालयका कर्मचारीहरुले राजनीतिक रुप दिन थालेका छन् । आधा दर्जन भन्दा बढी सल्लाहकारको घेरामा रहेका मन्त्री गजुरेलले तीन वर्षभित्र कृषिमा आत्मनिर्भर बनाउने भाषण छ्वाटे पनि मन्त्रालयका सहसचिवहरुलाई आफ्नो अनुकूल चलाउन खोजेको आरोप लागेको छ । अहिले भएको सुरुवा पनि उनै सल्लाहकारहरुको सल्लाह बमोजिम गरिएको एमाओवादी निकट कर्मचारी स्रोतले जनाएको छ । सुरुवा हुनेमा हरिहर भवनमा रहेको



मन्त्रीज्यू आफ्नैबाट जोगिनुस्

काठमाडौं । कृषि विकास मन्त्री हरिबोलप्रसाद गजुरेल पदमा गएको केही समय पछि नै विवादमा पर्न थालेको छन् । विवादमा मन्त्री नराप्ने भएर होइन अहिले मन्त्रीको सचिवालयले गर्दै आईरहेको कामका कारण मन्त्री विवादमा पर्न थालेका छन् । कृषि विकास मन्त्रालयको जिम्मेवारी सम्हाले लगतै मन्त्रालयको कुनै पनि ठाउँमा सुरुवा नगर्ने पार्टीको निर्देशन भएपनि कृषिमा सहसचिवहरुको फेरवदल हुने मन्त्रीको कामप्रति सशक्त बनेका छन् ।

डा. बाबुराम भट्टराईले सरकारको नेतृत्व गरिरहँदा भूमिसुधारका लागि गठित आयोगको संयोजक बनेका कृषि मन्त्रीले भूमि सुधारबाट मात्र कृषिको विकास हुन्छ भन्ने जान्दा जान्दै पनि कृषि क्षेत्रको विकासका लागि भन्दा पनि पार्टी निकट कर्मचारी एवं विशेष गरी मन्त्रालयको सचिवालयको पेरिफेरि मात्र हुन थालेपछि उनी माथि शंका गर्न थालिएको छ । अहिले गरिएको सहसचिवहरुको सुरुवा लगतै जिल्ला

वाँकी पेज ७ मा

कृषि सूचना तथा सञ्चार केन्द्रका ईश्वरी प्रसाद रिजाललाई मन्त्रालयको खाद्य सुरक्षा तथा वातावरण महाशाखामा ल्याइएको छ । भने कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा तथ्यांक महाशाखाका डा सुरोज पोखरेललाई नीति तथा वैदेशिक महाशाखामा तानिएको छ । सो महाशाखाका सहसचिव डा. राजेन्द्र अधिकारी केही साता अगाडि मात्र अध्ययनका लागि अष्ट्रेलिया गएका थिए ।

मन्त्रीले हेरफेर गरेका सहसचिवहरुमा कृषि तथा खाद्य सुरक्षा आयोजनाका डा. श्याम पौडेललाई आयोजनाबाट हटाएर कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा तथ्यांक महाशाखामा तानिएको छ । उनको ठाउँमा क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय पूर्वाञ्चलका क्षेत्रीय निर्देशक तेजबहादुर सुवेदीलाई सुरुवा गरिएको छ ।

त्यस्तै क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय सुदूर पश्चिमाञ्चल दिपायलको क्षेत्रीय निर्देशकमा भने शरदचन्द्र श्रेष्ठलाई सुरुवा गरिएको छ । उनी यस अघि क्षेत्रीय कृषि तालिम केन्द्र नक्टाभिजमा कार्यरत थिए । जिल्ला कृषि कार्यालय काठमाडौंका प्रमुख

रहेका उनी गत वर्ष मात्र सहसचिवमा बहुवा भए लगतै नक्टाभिजमा पठाइएको थियो ।

त्यसैगरी पूर्व मन्त्री हरिप्रसाद पराजुलीको पालामा कृषि विभागका महानिर्देशकका लाईनमा बसेका लेखनाथ आचार्यलाई महानिर्देशक नबनाई घर पायक भन्दै त्यस बेला पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय पोखरा सुरुवा गरिएको थियो । अहिले उनलाई मन्त्रालयमा तानिएको छ । तर जिम्मेवारी अझै पनि दिइएको छैन । लामोसमयदेखि जिम्मेवारी विहीन बनाएपछि आचार्य अहिले घर विदामा बसेको जनाइएको छ । आचार्य रहेको पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय कार्यालयमा भने कृषि विभागका उपमहानिर्देशक बेनी बहादुर बस्नेतलाई काजमा पठाइएको छ ।

अहिले गरिएको सुरुवालाई निष्पक्ष रुपमा नभएको भन्दै कतिपय सहसचिवहरुले रुष्टता पनि प्रकट गरेका छन् । मन्त्रीका केही निजी सल्लाहकारहरुले पशु सेवा विभागका महानिर्देशक डा. केशवप्रसाद

वाँकी पेज ७ मा

पूर्व कृषि मन्त्री पराजुलीबाट २ लाख ६० हजार असुली

काठमाडौं । पूर्व कृषि विकास मन्त्री हरिप्रसाद पराजुलीले मन्त्री छंदा पदको दुरुपयोग गरी छोरा गिर्वाणलाई किसान बनाएर अष्ट्रेलिया पठाएका थिए । सरकारी रकममा अर्थात दुग्ध विकास संस्थानले खर्च व्यहोर्ने गरी उनले छोरालाई अष्ट्रेलिया पठाए हुन् । किसानका नाममा छोरा गिर्वाणलाई अष्ट्रेलिया पठाएको खबर त्यसवेला नै कृषि अनलाईनले सम्प्रेषण गरे लगतै अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले सो विषयलाई लिएर पत्र काटेको थियो हरिप्रसाद पराजुली आफू मन्त्री भएको बेला किसानहरुको भ्रमणमा उनले आफ्नो छोरालाई दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्थाको शेयर सदस्य बनाएर अष्ट्रेलिया पठाएका थिए । सो कार्यक्रम सहभागी हुन पठाउनका लागि उनले मन्त्रीपरिषदबाट समेत स्वीकृत गराएका थिए । मन्त्रीपरिषदबाट स्वीकृत गरिएर उनले छोराको अष्ट्रेलियाको सम्पूर्ण खर्च दुग्ध विकास संस्थानबाट तिराएका थिए । सो कार्यक्रममा दुग्ध विकास संस्थानका महाप्रबन्धक गंगाप्रसाद तिमल्सेनाको समेत सहभागी भएका थिए ।

कृषि अनलाईन र कृषि साप्ताहिकमा प्रकाशित समाचारलाई आधार बनाई परेको उजुरीलाई अख्तियारले लामो समयसम्म अनुसन्धान गरेर हरिप्रसाद पराजुलीले पदमा रहँदा पदको दुरुपयोग गरी छोरालाई गैर कानुनी रुपमा अष्ट्रेलिया पठाएको ठहर गर्दै दुग्ध विकास संस्थानले गरेको खर्चले संस्थानलाई आर्थिक व्ययभार परेकोले सम्पूर्ण रकम असुल उपर गरी संस्थान कै खातामा जम्मा गर्न लगाएको छ ।

मन्त्रीबाट राजीनामा दिएपछि उनले कृषि मन्त्रालयको समेत जिम्मेवारी सम्हालेका गृहमन्त्री वामदेव गौतमको सल्लाहकारका रुपमा कृषि विकास मन्त्रालयको काम समेत हरेका थिए । सरकार परिवर्तन पछि केही समय अमेरिका बसेर आएका पूर्व कृषि मन्त्री पराजुलीले अख्तियारको निर्देशनलाई पालना गर्दै छोरालाई अष्ट्रेलिया पठाउंदा दुग्ध विकास संस्थानबाट गरिएको खर्च संस्थान कै खातामा जम्मा गरिदिएका छन् । हरिप्रसाद पराजुलीले जस्तै पदको दुरुपयोग गरी सरकारी खर्चमा आफ्ना छोरा छोरी वा आफन्तलाई विदेश भ्रमणमा पठाउने मन्त्रीहरुले यसैगरी रकम हर्जना तिर्नाने र ? हरिप्रसाद पराजुलीले हर्जना तिरिसकेको अवस्थामा भूकम्प पीडितका नाममा आफ्ना आफन्त चीन पठाउने गृहन्त्रीलाई पनि अख्तियारले यसैगरी हर्जना तिराउनु अनिवार्य छ ।



समाचार प्रभाव

एजुकेशन दि चिल्ड्रनको मन्त्रालयलाई चुनौती

काठमाडौं । विनाशकारी भूकम्प पश्चात कृषि क्षेत्रमा सहयोग गर्ने नाममा विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरु सक्रिय भएपछि कृषि विकास मन्त्रालयले कुनै पनि कृषिका काम गर्नका लागि मन्त्रालय वा मातहतका निकायबाट स्वीकृत लिएर मात्र कार्यक्रम सञ्चालन गर्न निर्देशन दिएको भएपनि धेरै



EDUCATE THE CHILDREN INTERNATIONAL

Working to Improve the Lives of Women and Children in Nepal

गैरसरकारी संस्थाहरुले मन्त्रालयलाई टेरेका छैनन् । आफूलाई मनलाग्दो किसिमले पशु विकासका कार्यक्रम एवं कृषि विकासका नाममा काम गर्दै आईरहेका छन् । एजुकेशन दि चिल्ड्रन नामक अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाले पनि जिविकोपार्जन सुधार भन्दै कृषि क्षेत्रमा पनि आफूलाई उभ्याएको समाचार यस अघि नै समाचारहरु आईसकेका छन् । तर, सो संस्थाले कृषिमा लगानी गर्ने कुरालाई आफूहरु बाहिर नल्याउने बताउँछन् । कृषिका प्रतिनिधिलाई सो संस्थाका पदाधिकारीहरुले आफूले ल्याएको बजेट खर्च गर्नका लागि कृषि मन्त्रालयसंग सोधिरहनु नपर्ने बताएका छन् । शिक्षाका क्षेत्रमा

वाँकी पेज ७ मा

पञ्चायतमा जति पनि भएन कृषि विकास ?

काठमाडौं । सरकार, किसान र नेपाली शिक्षा प्रणालीबीचको समन्वय अभावका कारण नेपाली कृषि क्षेत्रको विकास हुन नसकेको धारणा एमाओवादी अध्यक्ष पुष्पकमल दाहालले राखेका छन् । कृषि प्रधान देश मुलुक भनेर नाक फुलाउने गरिएको भएपनि मुलुकले सधैं खाद्यान्नमा परिनिर्भर बन्नु परेको बताएका थिए ।



वाँकी पेज ७ मा



कृषि विकासमा सरोकारवाला निकाय बीच समन्वय अभाव

कृषिमा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाको लगानी नियमन गर

नेपालका पछिल्लो समयमा कृषिमा लगानी गर्न आतुर देखिएका विदेशी दातृनिकायहरूको लगानी शंकाको घेराभित्र रहेको देखिन्छ। विशेष गरी गत बैशाख १२, १३ र २९ गते आएको विनाशकारी भूकम्प पश्चात कृषिमा लगानी गर्नेहरूको संख्या हवात्तै बढेको देखिन्छ। तर कति दातृनिकाय वा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूले किसानसंग प्रत्यक्ष रूपमा काम गरिरहेका छन् भन्ने कुराको तथ्यांक न त कृषि विकास मन्त्रालयसंग छ। नत सरोकारवाला अन्य निकायसंग नै छ।

हुन पनि विगतका वर्षहरूमा हातका औंलामा गन्न सकिने अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूले मात्र कृषिमा लगानी गरिएका देखिन्थे। ती संस्थाहरूमा पनि धेरै जसो विदेशी सरकारद्वारा ल्याएका आयोजनाहरू नै थिए। तर पछिल्लो समयमा नेपाली गैरसरकारी संस्थाहरूसंग साभेदारीता भन्दै धेरै अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूले कृषिमा अनुदान दिने किसानहरूको जीवन स्तर उकास्ने नाममा मनपरी ढंगले आफूलाई प्रस्तुत गरिरहेका छन्। अझ कृषिमा सहयोग गर्ने नाममा गुणस्तरहीन बीउ वितरणले पनि किसानहरू प्रत्यक्ष मारमा परेका देखिन्छन्।

कृषि विकास मन्त्रालयले सहि अनुगमन गर्न नसक्दा यस्ता संस्थाहरूले सरकारी निकायहरू माथि नै चुनौती दिँदै पनि आईरहेका छन्। गुणस्तरहीन बीउ वितरणदेखि पशुपालनमा समेत उनीहरूले आफूलाई उपस्थित त गराए तर मन्त्रालयसंग कुनै पनि समन्वय गरेका देखिँदैनन्। जसका कारण भोली कृषि क्षेत्रमा आउने समस्याको सम्पूर्ण जिम्मेवारी भने कृषि विकास मन्त्रालय र मातहतका निकायले नै लिनु पर्ने हुन्छ। जथाभावी रूपमा पशुपालनका नाममा बाखा, पाठा वितरण गर्ने, बंगुर वितरण गर्ने कामले भ्रवाट हेर्दा किसानलाई सहयोग गरिएको जस्तो देखिएता पनि त्यो कत्तिको गुणस्तर छ वा त्यसले रोग निम्त्याउने सम्भावना कत्तिको छ भन्ने कुरालाई पनि ख्याल गर्नु पर्दथ्यो। कृषि तर्फ बीउ वितरण गर्नेदेखि भण्डारण सामग्रीका नाममा वितरण गरिएका कमसल प्लाष्टिकका भोला र पशुतर्फ रोगको संक्रमण बढाउने सक्ने पशु भित्रिए भने त्यसको जिम्मेवारी कसको हुन्छ? जस अपजस कृषि विकास मन्त्रालयलाई हुने भएकाले कृषि विकास मन्त्रालय, मातहतको कृषि विभाग र पशु सेवा विभागबाट स्वीकृत नलिई कुनै कृषि सम्बन्धित आयोजना, गतिविधिहरू सञ्चालन गर्नमा रोक लगाइनु पर्दछ।

त्यत्तिमात्र होइन मुलुकमा सबैभन्दा ठूलो सञ्जाल भएको कृषि विकास मन्त्रालयले जिल्ला जिल्लाका कृषि क्षेत्रमा काम गरिरहेका अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूले के गरिरहेका छन् भन्ने कुराको नियमति अनुगमन गर्नु अनिवार्य छ।

आफ्नै सूचना

नेपालको पहिलो कृषि साप्ताहिकका रूपमा प्रकाशित कृषि साप्ताहिकमा तपाईंका क्षेत्रमा भए/गरेका कृषि क्षेत्रसंग सम्बन्धित सूचना/समाचार वा लेख/रचनाहरू छनू भन्ने हामीलाई बिहिबारभित्र पठाउनुहुन अनुरोध गरिन्छ।

सम्पर्क

कृषि साप्ताहिक, बागबजार

इमेल : sajnepal@gmail.com

web: www.krishionline.com

कृषि प्रधान देशका रूपमा चिनिएको भएपनि मुलुकले हरेक वर्ष अरबौं रुपैयाँको खाद्यान्न आयात गरेर आत्मनिर्भर होइन परनिर्भरतालाई नै प्रश्रय दिईरहेको छ। नेपालमा कृषि उत्पादनका लागि महत्वपूर्ण मानिएका जग्गाहरू यतिखेर खण्डित हुँदै गईरहेका छन्। ती खण्डित जग्गाहरू उब्जनीका हिसावले अत्यन्तै अबल थिए। र छनू पनि। पछिल्लो समयमा घर निर्माण गर्ने नाममा कृषि उत्पादनका लागि योग्य भूमिहरू घडेरीमा परिणत हुँदै गईरहेका छन्। यसले गर्दा पनि नेपालमा खाद्यान्नका लागि परनिर्भर बन्नु परेको हो भन्ने कुरामा कसैको दुईमत हुन नसक्ला।

यद्यपी राज्यले कृषि उत्पादनका लागि जसरी अगाडि बढ्नु पर्ने थियो त्यो अनुरूप बढ्न सकेको छैन। केवल कृषिलाई व्यवसायिकरण गर्ने डिड हाँकेर कृषिको विकास हुने सम्भावना छैन पनि। कृषिको वास्तविक रूपमा विकास गर्ने हो भने श्रम गर्नु आवश्यक छ। श्रम विना कृषिको विकास केवल नारा र दातृनिकायहरूले कागजी रूपमा देखाउने रिपोर्टमा मात्र छनू।

नेपालमा जति पनि कृषिको विकास आयोजनाहरू लागू भएका छन् ती सबै गराई खाने ठाउँ मात्र बन्दै गरेको देखिन्छ। जति पनि कृषि आयोजनाहरू मुलुकमा सञ्चालनमा आएका छन्। ती सबै एक वर्ष वा दुई वर्ष बढी भए तीन वर्षसम्म भुक्तानी नपाउञ्जेलसम्मका लागि मात्र उत्कृष्ट देखिएका छन्। दातृनिकायले रकम दिन छाडेको भोलीपल्टै देखि त्यस्ता फार्महरू कि त विक्री हुने गरेका छन् कि त भाडामा अरुलाई नै चलाउने दिने

लागि महत्वपूर्ण र समन्वय कारी भूमिका खेल्नु पर्ने सरकारी निकाय कृषि विकास मन्त्रालय, भूमि सुधार मन्त्रालय, सिंचाई मन्त्रालय र ती मन्त्रालय मातहतमा रहेका विभागहरूको समन्वय अभावका कारण पनि सहज रूपका कृषिको विकास हुने सम्भावना देखिँदैन। कृषि विभाग र सिंचाई विभागसंगै बसेर आजसम्म कुनै पनि योजनाहरू बनाउन सकिएको देखिँदैन। ती सबै मन्त्रालयका बजेट किताव हेर्ने हो भने पनि कृषिसंग सरोकार राख्ने विषयमा प्रशस्त बजेटहरू छुट्याएका हुन्छन्। तर, छुट्याएका बजेट किसान र किसानका हितका निम्ति प्रयोग भएको देखिँदैन।

सिंचाई विभागले सकेसम्म आफूलाई सहज हुने काम गरिरहेको देखिन्छन्। कृषि उपज उत्पादन बृद्धि गर्नका लागि सिंचाई सुविधा सहज बनाउनु पर्ने सिंचाई विभागको काम भएको भएपनि त्यसले कृषि मन्त्रालय वा विभागसंग समन्वय गरेर काम गर्न नसक्दा नै यो अवस्था आएको हो। त्यस्तै कृषि विकास मन्त्रालय मातहतमा रहेका सिंचाई सम्बन्धि कार्यक्रमहरू आफू नै तरीकाले खर्च गरिने र बजेट सिध्याउने खेलमा मात्र प्रयोग हुनुले पनि कृषिको विकासका लागि सरोकारवाला निकायबीच समन्वय नभएको आरोप पनि लाग्ने गर्दछ।

त्यस्तै सिंचाइसंगै महत्वपूर्ण भनेको भूमि सुधार मन्त्रालय र ती मातहतका कार्यालय पनि हुन्। तर अहिलेसम्म यी तिन मन्त्रालय र मन्त्रालय मातहतका कार्यालयबीच समन्वय हुने गरेको देखिँदैन। भूमि विना र सिंचाई सुविधा विना कृषिको विकास गर्दछु भन्नु केवल कागजी रूपमा बजेट सिध्याउने काम बाहेक



हिमा स्वस्ती पौडेल

बीच संघै को भन्दा को कमको प्रतिष्पर्धा भएकै कारण न हिजो कृषिको विकास भएको थियो न भोली नै हुने सम्भावना देखिएको छ।

आफ्नो मन्त्रालयले छुट्याएको बजेटलाई सोही कार्यक्रमकै नाममा जसरी हुन्छ सिध्याउने काममा लाग्ने उनीहरूको विगतदेखिको व्यवहारमा परिवर्तन नगराएसम्म हाम्रो कृषि क्षेत्र उही पुरातन सोचबाट नै अगाडि बढ्ने बाहेक केही पनि हुन सक्दैन। निर्वाहमुखि खेती नै विस्थापित हुन खोजिरहेको अवस्थामा व्यवसायिक खेतीको नारा केवल किसान भुक्त्याउने खेल मात्र हो भन्दा फरक नपर्ला?

कृषि क्षेत्रको विकास गर्नका लागि भूउपयोग नीति कार्यान्वयनलाई कडाई नगरेसम्म, हरेक खेती योग्य भूमिमा सिंचाईको पहुँच नपुऱ्याएसम्म र कृषि मन्त्रालयले कृषि उपज उत्पादनका लागि जनशक्तिको अभावलाई मध्यनजर गर्दै यान्त्रिकीकरणलाई जोड दिने उत्पादन लागत मूल्य घटाउन तर्फ लाग्नु जरुरी छ। त्यसका लागि सरोकारवाला मन्त्रालय, विभाग र मातहतका कार्यालयहरू मात्र होइन सरोकारका विषयमा काम गरिरहेका गैरसरकारी संस्थाहरूले समेत समन्वय गरेर मात्र अगाडि बढ्नु पर्दछ। त्यसका लागि सरकारले नै एउटा दरिलो नीति ल्याउनु आवश्यक छ। त्यस्तै बजेट विनियोजन गर्दा समेत दोहोरोपन नआउने किसिमले गर्नु पर्दछ। कृषिका नाममा सिंचाईका लागि नहर, कुला बनाउने रकम सिंचाई मन्त्रालयमा मात्र रहने, भूमिका कुरासंग जोडिएका कुराको बजेट भूमि सुधारसंग मात्र रहने वा कृषि सडकको कुरा गर्ने हो भने सरोकारवाला मन्त्रालयसंग हुनु पर्ने प्रावधान राखिनु पर्दछ। तबमात्र सोचेअनुरूप कामको बहन गर्नका लागि कर्मचारीहरूलाई जिम्मेवारी दिने हो र निश्चित अवधि समेत तोक्ने हो भने सरोकारवाला निकायबीचको समन्वय रहने र कृषि क्षेत्रको विकासमा महत्वपूर्ण कार्य हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ। त्यसकारण पनि कृषिसंग सरोकार राख्ने मन्त्रालयबीच समन्वयकारी भूमिका निर्वाह नभएकै कारण परनिर्भर बन्नु परेकाले आत्मनिर्भर बन्नका लागि एउटा उपाय यो पनि हुन सक्छ कि ?

कृषि क्षेत्रको विकास गर्नका लागि भूउपयोग नीति कार्यान्वयनलाई कडाई नगरेसम्म, हरेक खेती योग्य भूमिमा सिंचाईको पहुँच नपुऱ्याएसम्म र कृषि मन्त्रालयले कृषि उपज उत्पादनका लागि जनशक्तिको अभावलाई मध्यनजर गर्दै यान्त्रिकीकरणलाई जोड दिने उत्पादन लागत मूल्य घटाउन तर्फ लाग्नु जरुरी छ। त्यसका लागि सरोकारवाला मन्त्रालय, विभाग र मातहतका कार्यालयहरू मात्र होइन सरोकारका विषयमा काम गरिरहेका गैरसरकारी संस्थाहरूले समेत समन्वय गरेर मात्र अगाडि बढ्नु पर्दछ।

गरिएको देखिन्छ। कृषि विकास मन्त्रालय मातहत कै कतिपय आयोजनाहरू पनि त्यही मार्गमा अगाडि बढेका देखिन्छन्।

कृषि विकास मन्त्रालयको बजेट किताव हेर्ने हो भने पनि कतिपय यस्ता बजेटहरू छन्। जुन खर्च गर्ने र भारत प्रगति देखाउने बाहेक अरु केही पनि हुन सकेको छैन। कतिपय गैरसरकारी संस्थाहरूलाई वितरण गरिएका करोडौं रुपैयाँ पनि बालुवामा पानी हालिए जस्तै देखिएको छ। कृषि विकास गर्नका

अरु केही पनि हुन सक्दैन सक्दैन। तर पनि यी तीन विषयगतका कार्यालयहरू लाई समन्वय गराउने भूमिका कसले गर्नु पर्ने हो? प्रश्न चिन्ह खडा भएर बसेको छ। सिंचाई मन्त्रालय कृषि विकासका लागि कृषिले समन्वय गर्नु पर्दछ भन्छ। भूमि सुधार ऐनका कुरा गर्दछ। कृषि मन्त्रालय व्यवसायिकताको कुरा गरेरै अल्झिएको छ। यो अल्झाईका कारणले गर्दा पनि नेपाली कृषि क्षेत्रको विकासका महत्वपूर्ण मेरुदण्डका रूपमा रहेका ती निकाय



कृषि मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : ३ पुस २०७२
अवधि : ०३ पुस २०७२ - ९ पुस २०७२
लागि : बाँके जिल्ला



(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS Project, MOAd, AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसम तथ्यांक गत हप्ता २४ मंसिर २०७२ मा अन्त्य भएको मौसम अवस्था

मौसमी विवरण	गत हप्ता (१८ मंसिर २०७२ देखि २४ मंसिर २०७२ सम्म)
कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेण्टिग्रेड) को दायरा	२४.०-२६.३
न्यूनतम तापक्रम (°सेण्टिग्रेड) को दायरा	१०.६-१३.३
अधिकतम सापेक्ष आर्द्रता (%) को दायरा	९७.८-१००.०
न्यूनतम सापेक्ष आर्द्रता (%) को दायरा	४९.३-६५.९
हावाको गति(मि/से)को दायरा	०.०-१.७५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर पूर्व

२५ मंसिर २०७२ देखि ०२ पुस २०७२ सम्मको मौसम विवरण

विवरण	दिन (20 Nov 2015- 26 Oct 2015)							
	२५/८/२०७२	२६/८/२०७२	२७/८/२०७२	२८/८/२०७२	२९/८/२०७२	०१/९/२०७२	०२/९/२०७२	
वर्षा (मि.मी)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	
अधिकतम तापक्रम (°सेण्टिग्रेड)	२२.७	२४.३	१९.७	१७.५	१८.६	२०.८	२१.९	
न्यूनतम तापक्रम	१४.९	११.५	१४.३	९.०	१०.०	६.६	७.५	
अधिकतम सापेक्ष आर्द्रता	१००	९७.९	१००	१००	१००	१००	१००	
न्यूनतम सापेक्ष आर्द्रता	७१.४	६४.७	८३.१	८१.१	७८.९	५६.४	५६.५	
हावाको गति m/s	३.२५	०.७५	०.५	३.७५	०.७५	१.०	०.०	
हावाको दिशा	पूर्व	उत्तर पूर्व	उत्तर पूर्व	दक्षिण	उत्तर पूर्व	उत्तर	-	

कृषि सल्लाह

क) मौसम विश्लेषण :

○ आगामी हप्ता सामान्यरूपमा बदली रह रहे तापनि पानी पर्ने सम्भावना न्यून रहेको तथा औसत सापेक्ष आर्द्रता औसतमा ७५% भन्दा माथि रहने छ। विहानीपख चिसो बढ्ने क्रम जारी रहने साथै हल्का तुवालो /हुस्सु लाग्न सक्नेछ।

ख) बाली नाली :

१. धान बाली :

○ वीड भण्डारणका लागि सुपर व्यागको प्रयोग गर्नु उपयुक्त हुन्छ। सुपर व्याग उपलब्ध नभएको अवस्थामा हावा नछिर्ने भांडो (मेटल बीन, भकारी) मा सेलफस २-३ चक्की प्रति टनको दरले प्रयोग गर्दा पुतली आदि जस्ता भण्डारणमा लाग्ने कीराबाट जोगाउन सकिन्छ।

२. मकै (हिउदे) बाली :

○ जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोस्ट मल २०० के.जी., डिएपी २.१ केजी, युरिया २.५ केजी र म्युरेट अफ पोटास १.६ केजी प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउन उपयुक्त हुन्छ।
○ मनकामना - १, गणेश -२ जस्ता हिउदे मकैको जात लगाउन उपयुक्त हुन्छ।

३. गहुँ

○ माटोको चिस्यान घटिरहेको हुनाले चिस्यान रहदै गहुँ छर्नु उपयुक्त हुन्छ।
○ जग्गाको तयारीको बेलामा ४०-५० केजी कम्पोस्ट मल तथा ३.० केजी यूरिया, ३.६ केजी डिए.पी र १.४ केजी म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले असिंचित जग्गामा प्रयोग गरी राम्ररी माटोमा मिलाउनु पर्दछ।
○ गहुँको उन्नत जातहरू- विजय, नेपाल ९७१, आदित्य, गौतम, अच्युत, रोहिणी, विएल ११३५ आदि जातहरू लगाउनु उपयुक्त हुन्छ।
○ वीडको उपचार -वेभिष्टिन वा वेनलेट २ ग्राम वा भाइटाभ्याक्स २००-३ ग्राम प्रति केजीका दरले उपचार गरेर मात्र वीड छर्ने।
○ गहुँको वीड ३.३ केजी प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ। तर ढिलो गरी छर्दा १-१.५ केजी प्रति कठ्ठाको दरले वीड थप गरी लगाउनु पर्दछ।
○ गहुँ लगाएको ३०-३५ दिन पुगेपछि फारपात नियन्त्रणको लागि सल्फोसल्फरान(क्रोस, लिडर) नामक ३३ ग्राम फारनासक विषादी ४०० लिटर पानीमा मिसाई प्रति कठ्ठामा स्प्रे गर्दा प्रायः फारहरू नियन्त्रण गर्न सकिन्छ। स्प्रे गर्दा फ्लेट फेन नोजलबाट फारलाई राम्ररी पर्नेगरी छर्नुपर्दछ।

४. तोरी/रोयो/मूला तरकारी बाली

○ तोरी, रोयो, मूला लगायतका बालीमा लाग्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको लागि मेन्कोजेव ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली कोसा लाग्नु भन्दा अगाडि र कोसा लागिसकेपछि छर्नु हुन्छ।

फौजी कीरा : इमामेक्टिन बेन्जोएट ५ एस.जि. ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रकोप देखिएको बालीमा छुनु उपयुक्त हुन्छ वा क्लोरोपाईरिफस ५०% ई.सी साइपरमेथ्रिन ५% ई.सी तत्व भएको विषादी २ एमएल प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रकोप देखिएको बालीमा छर्नु उपयुक्त हुन्छ।

५. मुसुरो :

○ बोट ओइलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल(कार्वेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर अरहरको बोट भिज्ने गरी छर्नु उपयुक्त हुन्छ।

६. फलफूल बाली

अंगुर

○ अंगुर खेती गर्नु भएका किसानहरूले यसै समयमा अंगुरको कांटेछाँट गर्नु पर्दछ।
○ हांगाको आधा जति भागलाई काटेर फाल्नु पर्दछ। एउटा हांगामा एकदेखि दुईवटा मुना बालुवा पलाउन र बाँकी मुना पालुवा पलाउन र बाँकी मुना फल लाग्नको लागि राख्नुपर्दछ। काटेको काटेको ठाउँमा १० बोर्डोपिष्ट लगाउनु पर्दछ।
○ सामान्यतया अंग्रेजी बाई आकारको दुईवटा मूल हांगाको विकास हुने गरी तालिम दिँदा अंगुरको उत्पादन राम्रो हुन्छ।
○ अंगुरमा कम फूलने र कम फल लाग्ने समस्या भएमा बढि फल लाग्ने गराउन फेद हांगाको वरिपरि बोक्रा ०.३-०.५ से.मी चौडा रिङ्ग हुने गरी हटाउन, फूल फुल्ने तथा बढी फल लाग्दछ।
○ अंगुरमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय यही हो। अंगुरको बोटको उमेर अनुसार सिफारिस गरिएको रासायनिक मलखादको साथै ३०-४० केजी प्रति बोट पाकेको गोबर मल बोटको वरिपरि राख्नु पर्दछ। मलखाद राखेपछि सिंचाई गर्नु पर्दछ।

कागजी :

○ कागजीको विरुवाको कांटेछाँट गर्ने उपयुक्त समय यही नै हो। काटेको ठाउँमा १० बोर्डोपिष्ट लगाउनु पर्दछ।
○ कागती विरुवामा रोग किरा लागेका, उपचार हुन नसक्ने, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका लामा लामा कांडा भएका र सलक्क बढेका चोर हांगाहरू, कलमी भाग भन्दा तलबाट आएका मुनाहरू र विरुवाको मूल काण्डको ४०-५० से.मी भन्दा तल आएका सबै हांगाहरू हटाउनु पर्दछ। यसरी कांटेछाँट गरेपछि १० को बोर्डोपिष्ट लगाउनु पर्दछ।
○ सिंचाई सुविधा भएका कागती बगैचामा डब्ल रिङ्ग (डब्ल औठी आकारको कुलेसो) बनाई सिंचाई गर्नु पर्दछ। सिंचाई सुविधा नभएका स्याला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छाप्रो राख्नु पर्दछ।

७. आलु :

○ बढ्दै गरेका आलुमा माटोको चिस्यान हेरि १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिंचाई गर्नु उपयुक्त हुन्छ।
○ आलु रोपेको ३०-३५ दिन भित्र गोडमेल गरी उकेरा लगाउनु पर्दछ।
○ प्रत्येक दिन आलुबालीमा रोग किराको प्रकोप के कस्तो अवस्थामा छ, अवलोकन गर्नु पर्दछ।

डुढुवा रोग : यो रोगको संक्रमण हुँदा शुरुमा पातमा फिक्का हरियो रंगको विभिन्न आकारका थोप्लाहरू देखिन्छन्। अनुकूल वातावरण (तापक्रम २० डिग्री सेन्टिग्रेड भन्दा कम, सापेक्षिक आर्द्रता ९० प्रतिशत भन्दा बढी, घाम नलाग्ने, हुस्सु नलाग्ने या सिमसिम वर्षा भएको अवस्था) रहिरहेमा थोप्लोको बाहिरी घेरा फिक्का हरियो देखिन्छ। रोग बढ्दै गएपछि पुरै पात सुकेर डढेजस्तो देखिन्छ। रोग अझै फैलदै जाँदा आलुका बोटमा काण्ड, पातको भेट्ना र मुनामै हुसिले बनाएका ठूला दागहरू देखिन्छ।

रोगको व्यवस्थापन :

यो रोगको व्यवस्थापनको लागि अनुकूल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (डण्डोफिल एम ४५ डाइथेन एम४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कठ्ठा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्ने गरी ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नु पर्दछ। वा डाइमेथोमर्फ (एकोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नु उपयुक्त हुन्छ।

तरकारी बालीहरू :

गोलभेंडाको डुढुवा : यसको व्यवस्थापनको लागि कतिको डुढुवा लागेको भन्ने फिल्ड निरीक्षण गर्नु पर्दछ। यदि कम डुढुवा लागेको छ भने एम ४५ (मेन्कोजेव ७५ डब्लु.पि) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्ने। यदि बढी नै डुढुवा लागिसकेको भए क्लोरोक्विसल एम.जेड ७२ प्रतिशत डब्लु पी.को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्ने। मौसम अनुसार पानी पर्न सक्ने लक्षण देखिएको छ भने स्टिकर २ एम.एल प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नु पर्दछ।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस :

१) गोलभेंडामा आउने मोजाइक भाइरस सेतो भिङ्गाले सार्ने भएको हुदा शुरुमा सेतो भिङ्गाको नियन्त्रण गर्नुपर्दछ। यसको नियन्त्रणको लागि एसिटासाइप्रिड २० प्रतिशत एस.पि(इक्कामाजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ।
२) यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउने काम गर्नु पर्दछ र बाँकी बोटहरूमा भिकोन एच १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको फरकमा ३-४ पटक स्प्रे गर्नु पर्दछ।

३) यदि मोजाइक भाइरससबै जग्गामा देखिएको छ भने यी सबै बोटहरू उखेलेर जलाउनु नै राम्रो हुनेछ।

○ काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१० ग्राम यूरिया (१ चम्चा) बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नु पर्दछ। दोस्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिंचाई गर्नु पर्दछ।

○ भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओइलिएको मुण्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्ने वा जलाउने। क्योरानटानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.२ मिलि प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी छर्ने।

○ हिउदे तरकारी बालीको फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन

कृषि...

- गर्न क्लोरोपाईरीफोस १६% को ०.५ मिलि र कार्बोनडाइजिम(बेभिष्टिन)५०% डब्लु पि.को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट बोट भिजे गरी छर्नु पर्दछ ।
 - आगामी हप्ता सामान्य रुपमा बदली रही रहने हुनाले खुर्सानिको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्न सक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिजे गरी छर्नु उपयुक्त हुन्छ ।
- अन्य :**
- सोपेक्षित आर्द्रता घटवढ भईरहने समय भएकोले भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।
 - खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने वित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा(प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र संबर्द्धन गरौं ।
 - मौरी घारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नु पर्दछ । चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घारलाई चारैतिरबाट प्लाष्टिकले बेरेर राख्नु उपयुक्त हुन्छ ।

बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड) :

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाई रातभरी राखेर लाही लागेको ठाउँमा भिजे गरी भोलीपल्ट अनुकूल मौसममा छर्नु राम्रो हुन्छ ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ मि.लि. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाउँमा भिजे गरी अनुकूल मौसममा छर्नु उपयुक्त हुन्छ ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सबई वा एट्सो तेल १५ मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

घ) पशुपालन :

- कखुराको सि.आर.डि/ निमोनियाको लागि टाईलोनि टाटारिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनु पर्दछ ।
- गाईभैसी तथा भेडा बाखाहरुलाई आन्तरिक परजीवीहरु (नाम्ले, फित्ते, गोलो जुकाहरु तथा कक्सीडीओसिस) ले आक्रान्त पारी छेर्ने क्रम नरोकिएमा नजिकको पशु सेवा केन्द्र वा जिल्ला पशु सेवा कार्यालय वा निजी रुपमा सञ्चालित भेटेरिनरी क्लिनिकमा गोबर परिक्षण गरी प्राविधिक सल्लाह बमोजिम अक्सिकलोजानाइड, अल्बेडाजोल, लिवाभिजोल वा एम्प्रोलियम जस्ता औषधीहरु जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउन उपयुक्त हुन्छ ।
- यो समय गाई भैसीमा भ्यागुतो रोग देखिने बेला नभएता पनि यदि शंका लागेमा दक्ष भेटेरिनरीयन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा अविलम्ब एन्टीवायोटिक वा एन्टी माइक्रोवियलको सुई लगाउनु पर्दछ । भ्यागुते रोगको रोकथामको लागि हरके बैशाख जेष्ठतिर छालामुनि ५ एम.एल भ्याक्सिन लगाउनु उपयुक्त हुन्छ ।
- बाखाहरुमा छेर्ने रोग देखिइरहेको अवस्थामा जुत्तो (गोबर) निरीक्षण गरी नतिजाको आधारमा औषधी चलाउन उपयुक्त हुन्छ ।
- कुम्भी (ढकेरी) लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की डाई ईथाइल कार्बामाजिन (डि.ई.सी) १०० मि.ग्रा. सात दिनसम्म खुवाउने र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउने ।
- पि.पि. आर रोग लाग्न नदिन ३ महिनाभन्दा माथिका भेडा बाखामा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन लगाउनु उपयुक्त हुन्छ ।
- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडिन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको भोल वा १%पोटासको घोलले मुख सफा गर्नु उपयुक्त हुन्छ । मोओलाको भाईरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाउँबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाखालाई घाउ चोटपटक नलागेको वा काटेको ठाउँबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाखालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नु पर्दछ ।
- घाउ चोटपटक लागेको वा काटेको ठाउँबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाखालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुपर्दछ ।
- गाई भैसी तथा सुंगुरहरुमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनु उपयुक्त हुन्छ ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्ने ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भूमिगत पानी (बोरिङ वा ट्युव वेल) ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नु उपयुक्त हुन्छ साथै माछालाई धेरै नचलाउन उपयुक्त हुन्छ ।

घांसेबाली :

- बर्सिम घांसको हकमा १ केजी वीउ प्रति कट्टाको दरले ग्रिन गोल्ड जातको बर्सिम मसिर महिनाको अन्तिमसम्म छर्न सकिन्छ । बर्सिमको वीउ राइजोवीयमले उपचार गरी छर्नु उपयुक्त हुन्छ ।
- छरेको ३०-४० दिनमा जै/बर्सिम घांसमा १.२ केजी युरिया प्रति कट्टाको दरले टप ड्रेसिड गरी सिंचाई गर्नु उपयुक्त हुन्छ । साथै जै घांसको प्रत्येक कटाई पश्चात युरिया टप ड्रेसिड गरी सिंचाई गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

भैसी गर्भवती बनाएरै बार्षिक लाख

वैतडी । एउटा रांगा पालेर कति रकम कमाईला भन्ने सोध्यो भने १० हजार वा १५ हजार भन्लान् । हुन पनि अनुमान त्यही नै हो तर वैतडीमा व्यवसायिक रुपमा पालन गरिएको रांगाबाट श्रीकोट गाविसका मानसिंह विष्टले गाउँभरीका भैसी गर्भवती गराएवापत बार्षिक एक लाख कमाई गर्ने गरेका छन् ।

किसानको गोठमै लगेर भैसी गर्भवती बनाएमा रु एक हजार पाच सय र आर्नै गाउामा वा गोठमा ल्याए रु एक हजार लिने गरेको विष्टले बताए । वैशाखदेखि हालसम्म ६० वटा भैसी रागोबाट गर्भवती भइसकेकाका नै महिनाका अवधिमा भैसीलाई गर्भवती गराएर ६० हजार कमाईसकेका छन् ।

एक वर्षमा सयभन्दा बढी भैसी गर्भवती हुने गरेका छन् । वर्षमा रु एक लाखदेखि रु एक लाख २० हजारसम्म रागोबाट कमाई हुन्छ । स्याहार, दानापानीका हिसावले रागोपालन खर्चिलो भएपनि त्यसबाट नियमित आमदानी हुने गरेको उहाको भनाइ छ । गाउाघरमा निकै कम रागो पाल्ने चलन भएपछि भैसी गर्भवतीको लागि एकै ठाउामा धेरै किसान भर पर्नुपर्ने अवस्था छ ।

धनगढीका किसानहरुले जैविक विषादी उत्पादन गर्न थाले

धनगढी । बाली संरक्षण निर्देशनालय विगतका वर्षहरुदेखि सञ्चालन गर्दै आईरहेको एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन कार्यक्रम आइपिएम यतिखेर लोकप्रिय बन्न थालेको छ । रासायनिक विषादीलाई न्यूनकरण गर्दै लैजान यो कार्यक्रमले निकै नै सहयोग पुग्दै गईरहेको देखिन्छ ।

खाद्यबालीहरुमा विषादीको प्रयोग न्यूनिकरण गर्नका लागि भन्दै कैलालीको अत्तरियामा रहेका कोपिला एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन कार्यक्रम (आइपिएम) सामुदायिक स्रोत केन्द्रले आफ्नै ठाउामा जैविक विषादी उत्पादन गर्न थालेको छ । जैविक विषादी उत्पादन कार्यक्रममा आइपिएममा संलग्न भण्डै ७५ भन्दाबढी किसान सहभागी रहेका थिए । कार्यक्रमका सहजकर्ताका रुपमा काम गरिरहेका अगुवा कान राजकुमार जवराले अनुसार राष्ट्रिय आइपिएम कार्यक्रम र कृषि मन्त्रालय बाली संरक्षण निर्देशनालयको सहयोगमा केन्द्रमा रु १२ लाखको मेसिन जडान गरिएको समेत बताए । केन्द्रले खासगरी आलु, गोलभोडा, काउली, भिन्डी, मुला, तोरीलगायतका बालीमा लाग्ने डुडुवा रोगको सङ्क्रमण रोकथामका लागि प्रयोग गर्न सकिने जैविक विषादी उत्पादन गर्न थालेको हो ।

केन्द्रले 'ट्राइकोडर्मा भिन्डी' र 'भोलमोल' गरेर दुई प्रकारको दुसी नाषक विषादी उत्पादन गरिरहेको किसान चन्द्रप्रसाद चौधरीले जानकारी दिए । गाईगोरुको मुत्र, निम, बैकना, बनमारा, तितेपाती पिधेर यस्तो विषादी तयार हुने गरेको बताइएको छ । यो विषादीले बालीमा युरिया मलले गर्ने कामसमेत गर्छ ।

आइपिएम कार्यक्रममा सहभागी १२५ उपभोक्तबीचमा नै उत्पादित विषादी अहिले खपत भइरहेका समेत उनले जानकारी दिए । बाहिर बिक्री वितरण गर्न विभिन्न समस्या देखिएका छन् । रासायनिक विषादीको प्रयोगको असर बालीमा तत्काल देखिने गरेको भएपनि यस्तो विषादीको प्रयोग गरी तयार हुने वस्तुको उपभोगले मानव स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पुऱ्याउने कृषि प्राविधिकहरु बताउछन् । तर जैविक विषादीको प्रयोग गरी उत्पादन हुने वस्तुको सेवनबाट मानव स्वास्थ्य र वातावरणमा समेत असर नपुग्ने भएकाले पछिल्लो समयमा जैविक विषादीको भाग बढ्दै गईरहेको छ ।

२० करोड पुग्यो पशु बीमाको रकम

रुपन्देही । जिल्ला पशु सेवा कार्यालयमा विगतको तुलनामा पशु बिमा गर्ने किसानको सङ्ख्या निकै बढेको पाइएको छ । गत वर्ष रु छ करोडको बिमा गरिएकोमा यस वर्ष रु २० करोड वर वरको बिमा गरिएको छ । यो बीमा रकमले जिल्लामा पशुपालन व्यवसायमा फड्को मारेसागै पशु बिमा गर्नेहरु पनि सक्रिय बनेका छन् भन्ने कुराको पुष्टि गरेको छ । जिल्ला पशु सेवा कार्यालय रुपन्देहीका वरिष्ठ पशु चिकित्सक डा गान्धिराज उपाध्यायका अनुसार बिमाका कारण पशु मरिहाले पनि किसान ठुलो मर्कामा नपर्ने भएकाले यसतर्फ किसानको आर्कषण निकै बढेर गएको हो । सरकारले पशु बिमागर्न आएमा किसानलाई बिमाङ्कको ७५ प्रतिशत र कम सरकारले अनुदान स्वरुप प्रदान गर्ने र २५ प्रतिशत मात्रै किसानले खर्च गर्नुपर्ने प्रावधानका कारण पशु बिमामा किसानको आर्कषण बढेको वरिष्ठ चिकित्सक उपाध्यायको भनाइ छ । गत आवमा दुई हजार ४९ गाई, भैसी, बाखा र बङ्गुरले बिमा गरेकोमा यस वर्षको पहिलो चौमासिकमा छ हजार २९० को बिमा गरिएको छ । गत आवमा ५१५ गाईको रु तीन करोड, ६१ लाख ९३ हजार बराबरको बिमा गरि एको थियो । त्यसैगरी ४२१ भैसीको रु दुई करोड ४७ लाख २५ हजार तथा रु ५५ लाख बराबर को ७३६ वटा बाखा र ३५० बङ्गुरको रु ४८ लाख ४० हजारको बिमा गरिएको पशु चिकित्सक प्रेमबहादुर मल्लले बताए ।

गत वर्षमा भन्दा अहिलेको पहिलो चौमासिकमा पशु बिमाको सङ्ख्या तेब्वर छ । गत वर्ष दुई हजार ४९ पशुको बिमा गराइएकोमा यस वर्ष छ हजार २९० पुगेको छ । गत वर्षसम्म गाई, भैसी, बाखा र बङ्गुरको मात्रै बिमा हुने गरेका यस वर्ष भेडाको पनि बिमा सुरु गरिएको मल्लले बताएका छन् । यस वर्षको पहिलो चौमासिकमा ८५० गाईको रु छ करोड ८० लाख, ५७५ भैसीको रु चार करोड ३१ लाख २५ हजार, तीन हजार ५४० बाखाको रु छ करोड एक लाख ८० हजार, एक हजार २७५ बङ्गुरको रु दुई करोड ५५ लाख तथा ५० भेडाको रु नौ लाख ९० हजारको बिमा गरिएको छ ।

किसान बिमा कम्पनीमा पुगेपछि बिमा गर्ने गाईवस्तुको पशु प्राविधिकबाट स्वास्थ्य परीक्षण गराउनुपर्ने हुन्छ । प्राविधिकको स्वास्थ्य परीक्षण र गाईवस्तुको मुल्याङनको आधारमा पशु कार्यालय मातहतबाट बिमा गरिन्छ ।

सिंचाइका लागि ब्यारेज निर्माण आवश्यक

इटहरी । सिंचाई अभावका कारण किसानहरुले कृषि उपज राम्रोसंग उत्पादन गर्न नसकेको भन्दै सािचाइमन्त्री उमेश यादवले आम किसानको खेतमा सािचाइका लागि नहरबाट पानी पुऱ्याउन सप्तकोसी नदीको चतरामा ब्यारेज निर्माण जरुरी रहेको बताएका छन् ।

मन्त्री यादवले सुनसरी मोरङ सािचाइ आयोजनाको अवलोकन गर्ने क्रममा सो कुरा बताएका हुन् । सप्तकोसी नदीबाट सुनसरी र मोरङ जिल्लाको ६८ हजार हेक्टर जमिनमा सािचाइ सुविधा पुगेको बताईएको छ । सुनसरी र मोरङ जिल्लाको कृषि भूमिमात्र होइन अब उदयपुर, सप्तरी र सिरहामा सािचाइका लागि नहर निर्माण गर्न पनि ब्यारेज बनाउने पर्ने बाध्यात्मक अवस्था आएको उनको भनाइ छ ।

सुनसरी मोरङ सािचाइ आयोजनाका परियोजनाका अनुसार दुवै जिल्लाको ६८ हजार हेक्टर जमिनमा सािचाइ सुविधा दिने यो नहरमा कोसीको पानी नचढ्ने भएपछि कुनै पनि हालतमा राज्यले ब्यारेज बनाउनु पर्ने छ ।



भकारो सुधार कार्यक्रम तनहुँमा प्रभावकारी

तनहुँ । जिल्ला कृषि विकास कार्यालय तनहुँले भकारो सुधार कार्यक्रमलाई जिल्लामा अभियानकै रूपमा अधि बढाएपछि भकारो सुधार कार्यक्रम प्रभावकारी बनेको छ ।

पशुपालनका लागि गोठ सुधार कार्यक्रमअन्तर्गत पशुको पिसाब सङ्कलन गरेर किसानले तरकारी खेतीलाई व्यावसायिक रूपमा गर्न थालेपछि उक्त कार्यक्रम प्रभावकारी बनेको हो । उक्त कार्यालयले आव ०७१/७२ मा ४१० र आव ०७२/७३ मा ३२५ गरी कुल ७३५ गोठमा गोठ सुधार कार्यक्रम गरेको कार्यालयका कृषि प्रसार अधिकृत विनोद घिमिरेले बताएका छन् ।

सो अभियानअन्तर्गत गोठ सुधारका लागि प्रति किसानलाई प्रोत्साहनस्वरूप रु पाँच हजार २०० का दरले आर्थिक सहयोग गर्ने गरिएको उहाँले बताए । जिल्लाको सेपावगौचा, वारीफाट, चन्द्रावती, श्याम्घा, आंबुखैरेनी, ढोरफिर्दी, चोकचिसापानी, घांसीकुवा, भिमादलगायतका एक दर्जनभन्दा बढी गाविसमा गोठ सुधार कार्यक्रम लागू

गरिएको सो कार्यालयले जनाएको छ । भकारो सुधार कार्यक्रमअन्तर्गत वस्तु बस्ने स्थानमा हल्का भिरालो बनाएर खस्रो सिमेन्टले प्लास्टर गरेपछि पशुको पिसाबलाई सिधै खाडलमा जम्मा गर्ने प्रावधान मिलाइन्छ । कृषि प्रसार अधिकृत विनोद घिमिरेले भने, “यसरी जम्मा गरिएको पिसाब बिरुवालाई आवश्यक पर्ने सिंचाइ गर्न, नाइट्रोजन मलका रूपमा प्रयोग गर्न र विपादी औषधिका रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ ।” पछिल्लो समय तनहुँका किसानले यसरी सङ्कलन गरिएको वस्तुको पिसाबलाई व्यवसायिक तरकारी खेतीमा प्रयोग गरी आम्दानी लिन थालेका छन् । ठूला बिरुवा भए एक लिटर पिसाबमा ६ लिटर पानी मिसाएर प्रयोग गरिन्छ, भने साना बिरुवाका लागि एक लिटर पिसाबमा १० लिटर पानी मिसाएर प्रयोग गरेको खण्डमा बिरुवाबाट राम्रो आम्दानी लिन सकिने अधिकृत घिमिरे जानकारी दिएका छन् । यस कार्यक्रममा किसानहरु समेत उत्साहित रूपमा लागेका छन् ।

व्यवसायिक माछा पालनका लागि कास्कीको भौलिक अवस्था ठिक

पोखरा । बढ्दै गईरहेको माछा पालन व्यवसायलाई अझ फराकिलो बनाउनका लागि मत्स्य विकास निर्देशनालयले विभिन्न खालका गतिविधिहरु सञ्चालन गरेको देखिन्छ । अझ प्राकृतिक मत्स्य उत्पादनमा यसले अझ प्रभावकारी भूमिका पनि निर्वाह गर्दै आईरहेको छ । यसै विविधतायुक्त भौगोलिक अवस्थिति र तालतलैयाका कारण कास्कीमा धेरै जातका माछा उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । जिल्ला कृषि विकास कार्यालयद्वारा ‘मत्स्यपालन समस्या’

विषयक अन्तर्क्रियामा जिल्ला माछापालनमा पर्याप्त सम्भावनायुक्त क्षेत्र भएकामा जोड दिइएको छ । मत्स्य अनुसन्धान केन्द्र, पोखराका विज्ञ रामकुमार श्रेष्ठले भौगोलिक अवस्थिति एवम् पर्याप्त पानीका स्रोत रहेका कारण



कास्की जिल्लामा मत्स्यपालनका धेरै सम्भावना रहेको बताए ।

जिल्लामा २०१८ सालमा ताल विकास केन्द्रको स्थापनासगै माछापालनको क्रम निरन्तर रूपमा बढ्दै गएको छ । प्राकृतिक रूपमा उपलब्ध हुने माछाका अतिरिक्त २०२८ सालदेखि पोखरामा पिाजडामा माछा पालन थालिएको हो । विसं २०३१ मा एकीकृत मत्स्य विकास परियोजना र २०४८ सालमा प्राकृतिक जलाशय संरक्षण एवम् मत्स्य विकास परियोजनामार्फत माछापालन व्यवसायलाई विकास गर्न लागिएको हो ।

जिल्ला कृषि विकास कार्यालयका प्रमुख रमेश कोइरालाले जिल्लामा माछापालनको अत्यधिक सम्भावना रहेका कारण यसको व्यवसायिक विकासका लागि किसानलाई सहयोग गर्न तत्पर रहेको बताए । व्यवसायिक माछापालनलाई अधि बढाउन कार्यालयले किसानलाई तालिम, भ्रमणका साथै तालभित्र पिाजडा निर्माण, माछा ढुवानी, वितरणलगायतमा अनुदान सहयोग गर्ने बताएको छ । बागवानी विकास अधिकृत मनोहर कडरियाले माछापालनका लागि कृषकको जागरुकता अपरिहार्य भएको उल्लेख गर्दै यसको व्यवसायिक विकासका लागि सरकारी तवरबाट सक्दो सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरे । मत्स्य विकास अधिकृत प्रभात न्यौपानेले जिल्लामा मत्स्यपालनका धेरै सम्भावना रहेको र प्रतिवर्ष व्यवसायिक पालन तथा प्राकृतिक गरी ५८२ मेट्रिक टन माछा उत्पादन हुने गरेको बताए । मत्स्यपालन व्यवसायको विकासका लागि किसानलाई मागमा आधारित तालिम, जाली वितरणलगायतका योजना राखिएको छ, समेत उनले बताए ।



नेपालको संविधानमादलितको अधिकार

नेपालको संविधानमादलितको हक अधिकार देहायबमोजिम व्यवस्था गरिएको छ ।

- सबै प्रकारका जातीय छुवाछूतको अन्त्य गर्ने । सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्ने राज्यको राजनीतिक उद्देश्य हुने ।
- सामान्य कानूनको प्रयोगमा उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जात, जाति वा अन्य कुनै आधारमा भेदभाव नगरिने ।
- सामाजिक वा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएका महिला, दलित, लगायत नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण वा विकासका लागि कानून बमोजिम विशेष व्यवस्था गर्ने ।
- कुनै व्यक्तिलाई उत्पत्ति, जात, जाति, समुदाय, पेशा, व्यवसाय वा शारीरिक अवस्थाको आधारमा कुनै निजी तथा सार्वजनिक स्थानमा कुनै प्रकारको छुवाछूत वा भेदभाव नगरिने ।
- कुनै वस्तु, सेवा वा सुविधा उत्पादन वा वितरण गर्दा त्यस्तो वस्तु, सेवा वा सुविधा कुनै खास जात वा जातिको व्यक्तिलाई खरीद वा प्राप्त गर्नबाट रोक लगाइने वा त्यस्तो वस्तु, सेवा वा सुविधा कुनै खास जात वा जातिको व्यक्तिलाई मात्र विक्री वितरण वा प्रदान नगरिने ।
- उत्पत्ति, जात, जाति वा शारीरिक अवस्थाको आधारमा कुनै व्यक्ति वा समुदायलाई उच्च वा नीच दर्शाउने, जात, जाति वा छुवाछूतको आधारमा सामाजिक भेदभावलाई न्यायोचित ठान्ने वा छुवाछूत तथा जातीय उच्चता वा घृणामा आधारित विचारको प्रचार प्रसार गर्न वा जातीय विभेदलाई कुनै किसिमले प्रोत्साहन गर्न नपाइने ।
- जातीय आधारमा छुवाछूत गरी वा नगरी कार्यस्थलमा कुनै प्रकारको भेदभाव गर्न नपाइने ।
- सबै प्रकारका छुवाछूत तथा भेदभाव जन्य कार्य गम्भीर सामाजिक अपराधका रूपमा दण्डनीय हुने र पीडितले क्षतिपूर्ति पाउने ।
- दलितले राज्यका सबै निकायमा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुन पाउने ।
- दलित समुदायले आफ्नो परम्परागत पेशा, ज्ञान, सीप र प्रविधिको प्रयोग, संरक्षण र विकास गर्न पाउने ।
- सार्वजनिक सेवा लगायतका रोजगारीका अन्य क्षेत्रमा दलित समुदायको सशक्तीकरण, प्रतिनिधित्व र सहभागिताका लागि विशेष व्यवस्था गरिने ।
- दलित विद्यार्थीलाई प्राथमिकदेखि उच्च शिक्षासम्म छात्रवृत्ति सहित निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गरिने ।
- प्राविधिक र व्यावसायिक उच्च शिक्षामा दलितका लागि विशेष व्यवस्था गरिने ।
- दलित समुदायलाई स्वास्थ्य र सामाजिक सुरक्षा प्रदान गर्न विशेष व्यवस्था गरिने ।
- दलित समुदायका परम्परागत पेशासाग सम्बन्धित आधुनिक व्यवसायमा उनीहरूलाई प्राथमिकता दिई त्यसका लागि आवश्यक पर्ने सीप र स्रोत उपलब्ध गराइने ।
- भूमिहीन दलितलाई एकपटक जमीन उपलब्ध गराइने र आवासविहीन दलितलाई बसोबासको व्यवस्था गरिने ।
- दलित समुदायलाई प्राप्त सुविधा दलित महिला, पुरुष र सबै समुदायका दलितले समानुपातिक रूपमा पाउने गरी न्यायोचित वितरण गरिने ।
- सामाजिक रूपले पिछडिएका महिला, दलित समेतले समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको निकायमा सहभागि हुन पाउने सामाजिक न्यायको हक हुने ।
- समाजमा विद्यमान धर्म, प्रथा, परम्परा, रीति तथा संस्कारका नाममा हुने सबै प्रकारका विभेद, असमानता, शोषण र अन्यायको अन्त्य गर्ने ।
- हरवा, चरवा, हलिया, भूमिहीन, सुकुम्बासीहरूको पहिचान गरी बसोबासका लागि घर घडेरी तथा जीविकोपार्जनका लागि कृषियोग्य जमीन वा रोजगारीको व्यवस्था गर्दै पुनःस्थापना गर्ने ।
- उत्पीडित तथा पिछडिएका क्षेत्रका नागरिकको संरक्षण, उत्थान, सशक्तीकरण, विकास र आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका अवसर तथा लाभका लागि विशेष व्यवस्था गर्ने ।
- सामाजिक सुरक्षा र सामाजिक न्याय प्रदान गर्दा सबै लिंग, क्षेत्र र समुदायभित्रका आर्थिक रूपले विपन्नलाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने ।
- समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली बमोजिम हुने प्रतिनिधि सभा र प्रदेश सभाको निर्वाचनका लागि राजनीतिक दलले उम्मेदवारी दिँदा समावेशी सिद्धान्तको आधारमा गर्ने ।
- राष्ट्रिय सभामा प्रत्येक प्रदेशबाट कम्तीमा एक जना दलित निर्वाचित गर्नु पर्ने ।
- गाउँ कार्यपालिकामा दलित वा अल्पसंख्यक समुदायबाट गाउँ सभाले निर्वाचित गरेका दुईजना सदस्य रहने ।
- नगर कार्यपालिकामा दलित वा अल्पसंख्यक समुदायबाट नगर सभाले निर्वाचित गरेका तीनजना सदस्य रहने ।
- जिल्ला समन्वय समितिमा दलित वा अल्पसंख्यकबाट जिल्ला सभाले निर्वाचित गरेको कम्तीमा एक जना सदस्य रहने ।
- राष्ट्रिय दलित आयोग संवैधानिक निकायको रूपमा रहने र सोको अध्यक्ष र सदस्यहरु दलित मात्र रहने ।
- राष्ट्रिय दलित आयोगले आवश्यकता अनुसार प्रदेशमा कार्यालय स्थापना गर्न सक्ने ।
- नेपाली सेनामा दलित समेतको प्रवेश समानता र समावेशी सिद्धान्तको आधारमा गरिने ।
- नेपाली राजदूत र विशेष प्रतिनिधिसमावेशी सिद्धान्तको आधारमा नियुक्ति गरिने ।
- संवैधानिक अंग र निकायका पदमा समावेशी सिद्धान्तको आधारमा नियुक्ति गरिने ।



नेपाल सरकार

सूचना तथा सञ्चार प्रविधि मन्त्रालय

सूचना विभाग

नेपाल सरकार

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय

कृषि उत्पादन बृद्धि गर्नका लागि सदैव प्रयोग गर्नुहोस् लुम्बिको भोल मल

All Nepalese Tea & Coffee Center, Kupondol, Phone: 5535457, 5548201

The impacts of climate change on livestock and livestock systems in developing countries.

Livestock systems in developing countries are changing rapidly in response to a variety of drivers. Globally, human population is expected to increase from around 6.5 billion today to 9.2 billion by 2050. More than 1 billion of this increase will occur in Africa. Rapid urbanization is expected to continue in developing countries, and the global demand for livestock products will continue to increase significantly in the coming decades.

The potential impact of these drivers of change on livestock systems and the resource-poor people who depend on them for their livelihoods is considerable. These impacts will be influenced by both supply-side shifts in natural resource use as well as market-led demand changes. Given the complexity of livestock (and in most cases crop-livestock) systems in developing countries, a mix of technological, policy and institutional innovations will be required. On the technology side, improvements will be linked to a combination of feed and nutrition, genetics and breeding, health and environmental management options, with different combinations appropriate to different systems.

Despite the importance of livestock to poor people and the magnitude of the changes that are likely to be fall livestock systems, the intersection of climate change and livestock in developing countries is a relatively neglected research area. Little is known about the interactions of climate and increasing climate variability with other drivers of change in livestock systems and in broader development trends. In many places in the tropics and subtropics, livestock

systems are changing rapidly, and the spatial heterogeneity of household response to change may be very large. While opportunities may exist for some households to take advantage of more conducive rangeland and cropping conditions, for example, the changes projected will pose serious problems for many other households. Of the planet's 1.3 billion poor people, at least 90% of them are located in Asia and sub-Saharan Africa, and climate change will have major impacts on the more than 600 million people who depend on livestock for their livelihoods. These impacts will include changes in the productivity of rain-fed crops and forage, reduced water availability and more widespread water shortages, and changing severity and distribution of important human, livestock and crop diseases. Major changes can thus be anticipated in livestock systems, related to livestock species mixes, crops grown, and feed resources and feeding strategies, for example. The challenges for development are already considerable, and there is now general concern that climate change and increasing climate variability will compound these. However, there is only limited knowledge about the interactions of climate with other drivers of change in agricultural systems and on broader development trends. Such work is increasingly important for evaluating how farming systems may evolve in the future.

Part of this work involves trying to understand the likely impacts of climate change on vulnerable people through its effects in and on other sectors. These include impacts on water resources and other ecosystems goods and services, and human health

and nutrition, for example.

Enhanced understanding is needed of the likely impacts of climate change on the vulnerability of the resource-poor, so that resilience to current climate variability as well as to the risks associated with longer-term climate change can be gauged, and appropriate actions set in place to increase or restore resilience where this is threatened. Livestock globally play a considerable role in climate change, in terms of their contribution to greenhouse-gas emissions.

Climate change can be expected to have several impacts on feed crops and grazing systems, including the following:

" Changes in herbage growth brought about by changes in atmospheric CO₂ concentrations and temperature;

" Changes in the composition of pastures, such as changes in the ratio of grasses to legumes;

" Changes in herbage quality, with changing concentrations of water-soluble carbohydrates and N at given dry matter (DM) yields;

" Greater incidences of drought, which may offset any DM yield increases;

" Greater intensity of rainfall, which may increase N leaching in certain systems.

The vulnerability of livestock to heat stress varies according to species, genetic potential, life stage and nutritional status. Increasing temperatures at higher latitudes are generally going to have greater impacts on livestock than at lower latitudes, where local livestock breeds are often already quite well-adapted to heat stress and drought. Increasing intensification of dairy systems in the developing world through the use of

temperate-breed genetic stock could lead to greater vulnerability to increasing temperatures. Climate change, particularly global warming, may strongly affect production performance of farm animals worldwide. Among the environmental variables affecting animals, heat stress seems to be one of the intriguing factors making animal production challenging in many geographical locations in the world. However, new knowledge about animal responses to the environment continues to be developed, managing animals to reduce impact of climate remains a challenge.

The effects of climate change on the health of farm animals have not been studied in depth. However, it can be assumed that as in the case of humans, climate change, in particular global warming, is likely to greatly affect the health of farm animals. Global climate change alters ecological construction which causes both the geographical and phonological shifts.

These shifts affect the efficiency and transmission pattern of the pathogen and increase their spectrum in the hosts. The increased spectrum of pathogens increases the disease susceptibility of the animal and thus, supports the pathogenicity of the causative agent. The livestock systems are susceptible to changes in severity and distribution of livestock diseases and parasites as potential consequences. Incidence of external parasite (43.3%) was first ranked as the problem in the warm temperate.

The epidemiology of many diseases are based on transmission through vectors such as ticks, lice, mites, mosquitoes and flies, the developmental stages of



which are often heavily dependent on temperature and humidity. Changes in rainfall and temperature regimes may affect both the distribution and the abundance of disease causing vectors, as can changes in the frequency of extreme events. Given that the livestock production system is sensitive to climate change and at the same time itself a contributor to the phenomenon, climate change has the potential to be an increasingly formidable challenge to the development of the livestock sector.

Responding to the challenge of climate change requires formulation of appropriate long term adaptation strategies and mitigation options for the livestock sector. Factors affecting variability in enteric methane production requires urgent attention and efforts to decrease the uncertainty in Green House Gas emission inventories.

It is very essential to identify viable Green House Gas reduction strategies. First, much more clarity is needed concerning the benefits of livestock, the negative impacts they can have on greenhouse-gas emissions and the environment, and the effects of climate change on livestock system. Although the reduction in Green House Gas emissions from livestock industries are seen as high priorities, strategies for reducing emissions should not reduce the economic viability of enterprises.

BY : DR. KEDAR KARKI

कृषि...

प्रेमीलाई हटाउन लविङ्ग गरेको भएपनि प्रेमीले महानिर्देशक भएपछि तटस्थ रूपमा काम गरिरहेकाले उनलाई हटाउन मन्त्री नै नमानेको बताइएको छ । यस अघि कृषि मन्त्रालय एमालेको भागमा रहेका बेला तात्कालिन कृषि मन्त्री हरिप्रसाद पराजुलीले कृषि विभागका महानिर्देशक डा. युवकध्वज जिस्ती बनाएपछि जुनिएर सहसचिवलाई महानिर्देशक बनाएको भन्दै एमाले निकट रहेका सहसचिवहरूले रोष व्यक्त पनि गरेका थिए । अहिले मन्त्रालयको नीति तथा वैदेशिक महाशाखामा तानिएका डा. सुरोज पोखरेलले पनि त्यस बेला कृषि विभागको महानिर्देशकका दावेदार थिए । पछि रामपुर क्याम्पसमा प्राध्यापन गर्दा एमाले पार्टीलाई महत्वपूर्ण सहयोग गरेको भन्दै वातावरण विभागमा रहेका युवकध्वज जिस्तीलाई कृषि विभागमा तानेर पोखरेललाई वातावरण विभागको महानिर्देशक बनाइएको थियो ।

त्यसबेला लामो समयसम्म निमित्त महानिर्देशक चलाएका नैतिकवान् सहसचिव भनिएपनि एमाओवादी नजिकको भएको भन्दै डा. सुरेशबाबु तिवारीलाई महानिर्देशक नबनाएर डा. युवकध्वज जिस्तीलाई पराजुलीले ल्याएका थिए । डा. युवकध्वज जिस्तीलाई महानिर्देशक बनाएपछि तिवारीलाई मन्त्रालयका तानिएको थियो । कृषि विभागमा त्यस बेला देखि नै नीति नियमलाई लत्याउने परम्परा शुरु भएको थियो । त्यस अगाडिसम्म यस्तो नियम मिचिएको थिएन । नियम मिचिएको कारण तिवारी पनि महानिर्देशक बन्नबाट बञ्चित बनेका थिए ।

लामो समयदेखि रिक्त रहेको व्यवसायिक कीट विकास निर्देशनालयको कार्यक्रम निर्देशकमा हरिहर अधिकारीलाई ल्याइएको छ ।

मन्त्री...

जिल्लामा रहेका कृषि तथा पशु कार्यालयका प्रमुखहरूको सरुवा गर्ने तयारी गरिरहेको पनि बुझिएको छ । यो सरुवामा ठूलै आर्थिक संकलन गर्ने किसिमले गर्न लागिएको पनि बताएको छ । त्यसैले विवाद नमुछिएका गजुरेललाई कृषि मन्त्रालयमा रहेका उनकै आफन्तबाट विवादमा ल्याउने काम हुन लागेको स्रोतले बताएको छ । हरिप्रसाद पराजुली मन्त्री रहँदा कालिकोट सरुवा गराईदिए एक लाख दिने शर्त राखेका व्यक्ति नै अहिले सचिवालयमा पुगेपछि उनको काम सरुवामा आर्थिक चलखेल गर्ने सिवाय अरु केही नभएको कर्मचारीहरू बताउँछन् ।

एजुकेशन..

काम गर्न समाज कल्याण परिषद्बाट स्वीकृति लिएको भएपनि कृषिमा लगानी गर्न सो संस्थाले कतैबाट पनि स्वीकृति लिएको छैन । अहिले सो संस्थाले जिविकोपार्जनका नाममा सिन्धुपाल्चोकमा काम गरिरहेको छ । तर उनीहरू कृषि क्षेत्रमा कति लगानी र कुन उद्देश्यले गरिएको हो भन्ने विषयमा कुनै जानकारी दिन चाहँदैनन् । सो अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाका कार्यकारी निर्देशक विसमप्रसाद महतो आफूहरूले जिविकोपार्जन सुधार गर्न कृषिमा हात हालेको बताउँछन् । अमेरिकामा यसको

केन्द्रिय कार्यालय रहेको भएपनि नेपालमा भने काठमाडौंको डिल्लीबजारमा कार्यालय स्थापना गरिएको छ । लामो समयदेखि शिक्षा क्षेत्रमा लगानी गरिरहेको सो संस्था कृषिको लगानीलाई पारदर्शी बनाउन चाहँदैनन् ।

मन्त्रालयसंग किन सहकार्य नगर्नु भएको भन्ने जिज्ञाशामा उनीहरू उल्टै मन्त्रालयलाई चुनौती दिँदै मन्त्रालयले दिएको बजेट हो र मन्त्रालयले सोध्न भन्ने गर्दछन् । यस्तै धेरै अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरू देशको राजनीतिक संक्रमण र भूकम्पको पीडितहरूको नाममा कृषिमा मनलाग्दो किसिमले प्रवेश गर्दै मन्त्रालयलाई समेत चुनौती दिँदै क्रियाशील रहेका छन् । कृषिमा काम गरिरहेका यस्ता संस्थालाई कुनै पनि हालतमा मन्त्रालयले आफ्नो नियन्त्रणमा लिनु आवश्यक छ ।

पञ्चायत..

उपत्यका आयोजित एक कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्दै पञ्चायत विरोधी नेता पुष्पकमल दाहालले पञ्चायतमा जति पनि कृषि क्षेत्रको विकासका लागि काम हुन नसकेको विचार व्यक्त गरेका छन् । अहिलेका सरकारले पञ्चायत कालमा बनेका नीति नियमलाई तोडमोड गर्ने काम बाहेक केही पनि गर्न नसकेको दाहालले आरोप पनि लगाए । पञ्चायत कालमा बरु कृषि क्षेत्रको विकासले गति लिएको थियो । तर अहिले कृषिको व्यवसायिकताको नारा बाहेक अरु केही पनि गर्न नसकेको दाहालको आरोप थियो । कृषि क्षेत्रको विकासका लागि कहिल्यै पनि बोल्न नभ्याएका एमाओवादी नेता दाहालले मुलुकको आर्थिक समृद्धि कृषिबाट नै हुने बताए । यसले के देखाएको छ भने राजनीतिज्ञहरूले धेरै दुख खेपेपछि मात्र कृषिको विषयलाई उठान गर्ने जमर्को गर्ने गरेको प्रष्ट देखाएको छ ।

तोरी खेतीतर्फको आकर्षण भएका किसान निराश

चितवन । कुनै बेला तोरीको जिल्ला भनेर परिचित चितवनमा घट्टदो उत्पादनलाई बढाउन अभियान थालिएको भए पनि सन्तोषजनक ढङ्गले प्रगति हुनसकेको छैन ।

आर्थिक वर्ष २०४७/०४८ मा १८ हजार हेक्टर क्षेत्रफलमा तोरी लगाइएकोमा २०६०/६१ सम्म आइपुग्दा घटेर चार हजार हेक्टरमा मात्र लगाइएको थियो । चालु आर्थिक वर्षमा ११ हजार ८०० हेक्टर क्षेत्रफलमा तोरी लगाइएको छ । गत आर्थिक वर्षमा १२ हजार २०० हेक्टरमा तोरी लगाइएको थियो । चितवनमा प्रतिहेक्टर एक मेट्रिक टन तोरी उत्पादन हुने गर्दछ । माटोमा सल्फर, बोरन जस्ता सुष्म खाद्यत्वको कमी हुनु र लाईकीराको प्रकोप एवम् अल्टरनेरिया रोगको प्रकोपका कारण कृषक यो व्यवसाय छोडेर राज्मा, मुसुरो, गहुँ जस्ता हिउदा बालीमा केन्द्रित हुनुले तोरीखेती गर्ने कृषकको सङ्ख्यामा कमी आएको जिल्ला कृषि विकास कार्यालय चितवनले जनाएको छ ।

कार्यालयका प्राविधिक सहायक नोदनाथ लामिछनेका अनुसार चितवनमा

आर्थिक वर्ष २०४७/४८ मा १८ हजार मेट्रिक टन तोरी उत्पादन भएकोमा अहिले ११ हजार ८०० मेट्रिक टन तोरी उत्पादन हुने अनुमान गरिएको छ ।

आर्थिक वर्ष २०७१/७२ मा चितवनमा १२ हजार २०० हेक्टर क्षेत्रफलमा तोरीखेती गरिएको थियो । जसमा १० हजार ८ ५८ मेट्रिक टन उत्पादन भएको थियो । तोरी लगाउने किसानको सङ्ख्यामा कमी आएसागै सरकारले आर्थिक वर्ष २०६४/६५ मा जिल्लामा अभियानमुखी तेलबाली उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन गरेर कृषकको सङ्ख्या र क्षेत्रफलमा वृद्धि गर्न सफल भएको कार्यालयले जनाएको छ । यद्यपि नया प्रविधि, उन्नत बीउ, सिचाइ जस्ता सुविधा दिएर विगतको उत्पादन भन्दामाथि पुऱ्याउनुपर्ने भए पनि पुन सकेको छैन । प्राविधिक सहायक लामिछनेका अनुसार चितवनमा उत्पादित तोरीले चितवनका मिलको आवश्यकतालाई पूरा गर्न सकेको छैन । अहिले जिल्लामा उत्पादित तोरीले चितवनको बजारलाई पाच महिनाका

लागि मात्र पुग्ने गरेको छ । अन्य सात महिनाका लागि दाङ्, बाँके, बर्दिया,



सर्लाही, भारत र न्युजिल्याण्डबाट तोरी आयात गरिदै आएको कार्यालयले जनाएको छ । जिल्लामा रहेका बाभो खेत प्रयोग गरी उन्नत प्रविधिबाट तोरी उत्पादन गर्न सकेमा विगतको भन्दा बढी उत्पादन लिन सकिने देखिन्छ ।

जिल्लाबाट तोरीको तेल काठमाडौं, पोखरालगायतका सहरमासमेत जाने गर्दछ । तोरीको अभावसागै नाकाबन्दी अघि प्रति लिटर रु २१० लिटरमा बिक्री भएको तेलको मूल्य हाल रु २८० रु सम्म पुगेको छ ।

नाकाबन्दीले कुरुम्बाका सुन्तला किसानलाई फाइदा

पाँचथर । भारतीय नाकाबन्दीले सबैतिर असर पारे पनि पाँचथरको दक्षिणी गाविस कुरुम्बाका सुन्तला किसानलाई भने फाइदा भएको छ । नाकाबन्दीका कारण ढुवानी सहज नभएपछि पूर्वका बजारमा अन्यत्रबाट प्रयाप्त मात्रामा सुन्तला आउन नसकेपछि कुरुम्बाको सुन्तलाले राम्रो मूल्य पाएको हो । भ्रूपाको विर्तामोड, दमकलगायत पहाडका इलाम पाँचथरका बजारमा अन्यत्रबाट सुन्तला नआएपछि व्यापारीले बगानमै आएर सुन्तला खरिद गरेका हुन् । कृषकहरूले राम्रो मूल्य पाएको

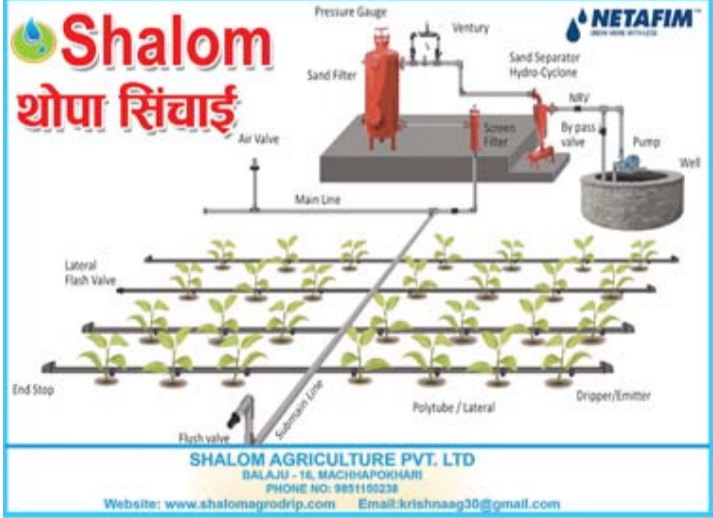
कुरुम्बाका सुन्तला कृषक तेजबहादुर लावतीले बताए । 'राम्रो मूल्य लिनका लागि पुसको अन्तिम सम्म सुन्तला बगानमै राख्नुपर्छ', लावतीले भने, 'यसपाली मर्ङ्सिरमै उच्च मूल्यमा सुन्तला बगानबाटै बेचियो ।' बगानमा यसपाली सुन्तलाको दाना कम लागेको तर मूल्य राम्रो पाएकाले विगत वर्ष जतिनै आम्दानी लिएको लावतीको भनाई छ ।

यसपाली व्यापारी पुगेपछि, यहाँका



'लावतीको १७ रोपनी जमिनमा ६०० सुन्तलाका बोट छन् । बगैचाका चारसय बोटमा लटरम्म सुन्तला फल्छन् । यसपाली दाना राम्रो नलागे पनि रु तीन लाख आम्दानी गरेको लावतीले बताए । लावतीले जस्तै कुरुम्बाको पाच र ६ नम्बर वडाबाहेक १ देखि ८ वडाका २५० कृषकले सुन्तला खेती गर्छन् । ५७ हेक्टर क्षेत्रफलमा गरिएको सुन्तला बगानमै

कृषकले राम्रो दाम लिएका हुन् । बजारमा विगत वर्ष जस्तो सुन्तलाको सहज आपूर्ति नभएपछि व्यापारीहरू गाउँ पुगेर सुन्तला खरिद गरेका हुन् । 'ढुवानीमा सहज हुँदा बजारमा अन्यत्रबाट सुन्तला आउथ्यो', अर्का कृषक चेतराज लावतीले भने, 'नाकाबन्दीले ढुवानी असहज भएकाले हाम्रो सुन्तलाले मूल्य पाएको हो ।' मेची पहाडलगायत तराईका विर्तामोड, दमक क्षेत्रका बजारमा सुन्तलाको आपूर्ति नभएपछि व्यापारी कुरुम्बाको सुन्तला बगानमा पुगेका हुन् ।



साप्ताहिक बजार मूल्य		Shreenagar		
विकास क्षेत्र	हिमाली क्षेत्रको सरदर मूल्य रु.	पहाडी क्षेत्रको सरदर मूल्य रु.	तराई क्षेत्रको सरदर मूल्य रु.	देशभरको सरदर मूल्य रु.
मासु प्रति किलो				
खसी	६५०	६१०	५७५	६३०
रांगो	३१५	२३०	२००	२५०
बंगुर	३००	२५०	२५०	२७०
ब्रोइलर	३७५	३२०	२५०	३२५
स्थानीय	१०५०	८५०	६००	८००
अण्डा प्रति गोटा				
कुखुरा	२०	१४	१२	१५
दुध प्रति लिटर				
गाई	८८	५८	५५	६७
भैंसी	९०	६४	६०	७१
माछा				
ट्राउट	१२००	९००	-	१०००
कार्प	-	१९०	२००	२१०

स्रोत: पशुपंक्षी बजार प्रवर्द्धन निर्देशनालय

जैविक प्राङ्गारिक मल क्वेन थोर्ड र न्यू लाईट प्रयोग गरौं
माटोको उर्वराशक्तिलाई वढाई उत्पादनमा बृद्धि गरौं

थाईल्याण्डको प्रतिष्ठित एशिया एग्रो टेक कम्पनी लि. वाट उत्पादित, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्बाट परिक्षण प्राप्त नेपालको हावापानी माटो सुहाउदो, माटो र बोट विरुवालाई रोग किराले समेत असर गर्न नसक्ने

विषादीको प्रयोग गर्ने नपर्ने जैविक प्राङ्गारिक मल

नेपालको लागि अधिकृत विक्रेता

जोशी जनरल सप्लायर्स
 Organic Certified by IFOAM, ACT.Operator Code No 22152 Asia Agro Tech Ltd., Thailand

२० पूर्णचण्डी मार्ग, जावलाखेल ललितपुर
 फोन नं. ९८४१२०८५५८ / ९८४१८०७७५२



पशु नश्ल सुधार कार्यक्रम, २०६८

उत्कृष्ट कार्यक्रम हो

डा. लोक नाथ पौडेल

वरिष्ठ पशु विकास अधिकृत

पशु उत्पादन निर्देशनालय

० पशु नश्ल सुधार कार्यक्रम, २०६८ का मुख्य मुख्य उद्देश्यहरू के के हुन् ?

नेपालका करिब ७२ लाख गाईगोरु र ५१ लाख भैंसीरांगाहरुमध्ये करिब १५% गाईगोरु र २५-३०% भैंसीरांगाहरु मात्र उन्नत नश्लका छन् । दूध उत्पादनका हिसाबले हेर्दा स्थानीय गाईबाट केवल ४५० लि. प्रतिवेत प्रति जनावर र भैंसीबाट ८५० लि. प्रतिवेत प्रति जनावर दूधको उत्पादन हुने गर्दछ । जुन उन्नत नश्लका गाई र भैंसीको उत्पादन क्षमताका दृष्टिले अत्यन्तै कम हो । विदेशका कुरा नगरी नेपालकै उन्नत जनावरको उत्पादन क्षमतालाई हेर्ने हो भने पनि दूधालु गाई तथा भैंसीको जातीय सुधार कार्यक्रम, जुन पशु सेवा विभाग, केन्द्रीय गाईभैंसी प्रवर्द्धन कार्यालय र नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, पशु प्रजनन महाशाखाको संयुक्त सहकार्यमा सञ्चालन भएको थियो, उक्त कार्यक्रममा दर्ता भएका उन्नत नश्लका गाईहरुको उच्चतम दूध उत्पादन ८,२६३ लिटर र औषत दूध उत्पादन करिब ३,००० लिटर प्रति जनावर प्रतिवेत भएको पाइएको थियो । त्यसैगरी नेपाल पशु विज्ञान अनुसन्धान प्रतिष्ठान, खुमलटारबाट भएको अनुसन्धानले पनि स्थानीय गाईमा उन्नत जातको साँढेको विर्य प्रयोग गरी जन्मेको पहिलो पुस्ताका गाई (F1 Generation) बाट १,६५० लिटर प्रति जनावर प्रति वेत र यस्तै पहिलो पुस्ताको मुर्गा क्रस भैंसीबाट करिब १,५०० लि. प्रति जनावर प्रति वेत दूध उत्पादन हुन सक्ने देखाएको छ । यी परिणामहरुले दूध उत्पादन गर्ने क्षमता (उत्पादकत्व)मा अभिवृद्धि गर्न सकिने प्रचुर सम्भावनालाई उजगार

गरेको पाइन्छ । यिनै तथ्यहरुलाई मध्यनजर राखी ५ दशक भन्दा पहिलेदेखि नै सञ्चालन गरिएको पशु नश्ल सुधार कार्यक्रमले यति लामो समयसम्म पनि उल्लेखनीय प्रगति हाँसिल गर्न नसकेको यथार्थतालाई मनन गरी पशु सेवा विभाग, पशु उत्पादन निर्देशनालयले वि.सं. २०६८ सालदेखि पशु नश्ल सुधार कार्यक्रमलाई अभियानको रूपमा ल्याएको हो । यो अभियान कार्यक्रम, जसलाई A.I. Mission Program पनि भनिन्छ, यसका मुख्य उद्देश्यहरु भनेको पहिलो वर्ष २५ जिल्लाहरुबाट अभियान कार्यक्रम सुरु गरी क्रमशः जिल्लाको संख्या बढाउँदै वार्षिक थप १ लाखका दरले पशुहरुमा कृत्रिम गर्भाधानको संख्या बढाउने, स्थानीय जनावरहरुमा कृत्रिम गर्भाधान गर्न प्रोत्साहन गर्ने, नीजि तथा सरकारी कृत्रिम गर्भाधान प्राविधिकहरुको सेवा विस्तार र गुणात्मक सुधार ल्याउने, घुम्ती कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रम समेत सञ्चालन गर्ने, सामुदायिक पशु प्रजनन सेवा केन्द्रहरुको समेत स्थापना गरी ५ वर्षमा हालको कृत्रिम गर्भाधानको Coverage ७% लाई बढाएर २०% सम्म पुऱ्याई जनावरहरुको दूध उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि ल्याउनु नै हो ।

० पशु नश्ल सुधारले मात्र जनावरहरुको दूध उत्पादन क्षमतालाई वृद्धि गर्न सक्दछ त ?

जनावरहरुको उत्पादन क्षमतालाई वृद्धि गर्न जनावरहरुको नश्ल सुधार, स्वास्थ्य, आहारा र व्यवस्थापनलाई साथसाथै सुधार गर्दै लैजानु पर्दछ । एकपक्षको मात्र विकास गर्दै मा पशुहरुको उत्पादन र उत्पादकत्वमा सुधार हुन सक्दैन ।

तथापी पशुहरुको नश्ल भन्ने यस्तो पक्ष हो जुन एकपटक सुधार गरेपछि सो जनावरको जीवनभरका लागि स्थायी हुन्छ भने पशु स्वास्थ्य, आहारा र व्यवस्थापन भन्ने पक्षहरु चाहिँ दैनिक रुपमा फेरबदल भै रहने र दैनिक रुपमा हेरचाह गर्नु पर्ने विषयहरु हुन् । जतिसुकै राम्रो स्वास्थ्य, दानापानी र व्यवस्थापन भएतापनि राम्रो जात भएन भने जनावरहरुले अपेक्षा गरेजस्तो उत्पादन दिन नसक्ने र नश्ल सुधार एकपटक भएपछि जनावरहरुको जीवनभरका लागि स्थायी हुने भएकोले पशु प्रजनन (नश्ल सुधार) ले बढी महत्व पाउनु स्वभाविकै हो ।

राम्रो नश्ललाई राम्रो हेरचाह, आहारविहार, व्यवस्थापनको आवश्यकता पर्ने भएकोले पशु सेवा विभागले विशेषगरी A.I. Mission कार्यक्रम लागु भएका जिल्लाहरुमा पशु आहारा विकास राष्ट्रिय अभियान कार्यक्रम (Forage Mission), पशु स्वास्थ्य र व्यवस्थापन कार्यक्रमलाई पनि साथसाथै लिएर अगाडी बढिरहेको छ ।

० पशु नश्ल सुधार कार्यक्रम, २०६८ ले अपेक्षित लक्ष्य प्राप्त गर्न सक्नेछ त ?

यो अभियान कार्यक्रम सुरु हुनुभन्दा अघिल्लो आ.व.(०६७/६८) मा केवल १,९५,५०१ जनावरहरुमा मात्र कृत्रिम गर्भाधान गर्न सकिएकोमा यो कार्यक्रम लागु हुनासाथ यो संख्यामा वृद्धि भै आ.व. २०६८/६९ मा २,६०,१६६, ०६९/७० मा ३,७४,३२९, ०७०/७१ मा ४,४५,२५४ र ७१/७२ मा ४,८७,९१० जनावरहरुमा कृत्रिम गर्भाधान सेवा पुऱ्याइएको छ भने यो वर्ष करिब ५ लाख ५० हजार जनावरहरुमा सेवा पुऱ्याउने लक्ष्य राखिएको छ । यसैगरी निजी तथा सरकारी गरी करिब १५००

प्राविधिकहरुलाई कृत्रिम गर्भाधानसँग सम्बन्धित २ हप्ते तालिम दिई कृत्रिम गर्भाधान सेवालाई स्तरीय बनाउन प्रयास गरिएको छ । त्यसैगरी ८५० सामुदायिक पशु प्रजनन केन्द्रहरुको व्यवस्था मिलाइएको छ भने कार्यक्रम लागु भएका ४५ जिल्ला पशु सेवा कार्यालयहरुका साथै कृत्रिम गर्भाधान केन्द्रहरुमा समेत कृत्रिम गर्भाधानका लागि आवश्यक पर्ने मेशिनरी सामान, ग्लोभ, सिथ, सिमेन र तरल नाइट्रोजनको व्यवस्था मिलाइएको छ । त्यसैगरी राष्ट्रिय पशु प्रजनन केन्द्र, पोखरामा रहेको विर्य संकलन तथा प्रशोधन प्रयोगशालालाई युरोपियन मापदण्ड बराबरको बनाइएको छ । यसरी हेर्दा पशु सेवा विभाग, पशु उत्पादन निर्देशनालय अन्तर्गत सञ्चालित विभिन्न कार्यक्रमहरु मध्येको A.I. Mission कार्यक्रम आफैमा एक उत्कृष्ट र सफल कार्यक्रमका रूपमा स्थापित हुन सकेको छ ।

० यो कार्यक्रमलाई अभै प्रभावकारी र उदाहरणीय बनाउन के गर्नु पर्ला ?

एक सफल कार्यक्रमको रूपमा A.I. Mission कार्यक्रमलाई लिइएतापनि यसलाई अभै प्रभावकारी बनाई पशुपालन, विशेष गरी व्यवसायिक गाईभैंसीपालन पेशालाई अभै मर्यादित व्यवसायको रूपमा अगाडी बढाउनका लागि निम्नानुसारका कार्यहरु गर्नुपर्ने महसुस भएको छ :
(क) उच्चस्तरीय राँगो/साँढे प्राप्त गर्नका लागि विशेषगरी वंशावलीमा आधारित क्षमताको अभिलेखीकरण (Pedigree Performance Recording) प्रणाली, उन्नत जनावरबाट जन्मिएका सन्ततीहरुको क्षमताको अभिलेखीकरण

(Progeny Performance Recording) पद्धतिको विकास गर्ने ।
(ख) उत्कृष्ट र गुणक बथान (Elite and Multiplier Herd) को व्यवस्था मिलाउने ।
(ग) जर्सी तथा होलिस्टिन गाई र मुर्गा भैंसीपालक कृषक समूहको गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
(घ) यथार्थपरक रेकर्डमा आधारित भै विर्य संकलनका लागि राँगो/साँढेको छनौट गर्ने ।
(ङ) भ्रूण प्रत्यारोपण (Embryo Transfer) कार्यक्रमका लागि पूर्व तयारी गरी सेवाको सञ्चालन गर्ने ।
(च) उच्चस्तरीय विर्यको उत्पादन गरी छिमेकी मुलुकका साथै अन्य मुलुकमा समेत निर्यात गर्ने ।
(छ) सरकारी क्षेत्रबाट क्रमशः निजीक्षेत्रमा कृत्रिम गर्भाधान सेवा कार्यक्रमलाई हस्तान्तरण गर्न नीतिगत व्यवस्थाका लागि पहल गर्ने ।
(ज) हालसम्म पनि हाम्रो देशमा पशु प्रजनन नीति नभएको कारणले Farm Animal Genetic Resources Management and Utilization: Policy and Strategy Draft Report, October, 1997 लाई आधार मानी पशु प्रजननसँग सम्बन्धित कार्यक्रमलाई सञ्चालन गरिएकोमा पशु उत्पादन निर्देशनालय, पशु सेवा विभागले यसै कार्यक्रमलाई समेत आधार मानी पशु प्रजनन नीति ल्याउन पहल गर्ने ।
यी माथि उल्लेखित बुँदाहरुलाई ध्यानमा राखी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिनेमा कृत्रिम गर्भाधान अभियान कार्यक्रम निश्चय नै अभै प्रभावकारी र उदाहरणीय कार्यक्रमका रूपमा स्थापित हुन सक्दछ ।

भूकम्पले घर छैन ! धान सुरक्षित गर्न ठाउँ छैन

तर पनि मलाई केही डर छैन ! किनकी अमेरिकी प्रविधिबाट नेपालमै उत्पादित तीन लेयरको PICS मैसँग छ सम्पूर्ण किसानहरुका लागि सुरक्षित र हावा नछिर्ने अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको व्याग



NAF Seeds Pvt.Ltd
Natole, lalitpur
Phone : 5538748 Fax :5534428
Website: www.nafseed.com